

БОШЛАНГИЧ ТАЪЛИМДА ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ИЖОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШМЕТОДИКАСИ

Алижон Ҳамроев

Бухоро давлат университети

Назокат Шомуродова

БухДУ талабаси

Аннотация: инсон қобилияти ва истеъдоди муваффақиятларга эришишининг асосий шарти ҳам инсоннинг фаоллигидир. Чунки ўқитувчи қай даражада маҳоратли бўлмасин, агар ўқувчининг ўзи фаол бўлмаса, у муваффақиятга эриша олмайди. Чунки ўқитувчи ўқувчини ўқитиш жараёнида уни бошқариб боради.

Калит сўзлар: ижодий фаолият, шахс, таълим-тарбия, қобилият, истеъдод.

Ҳозирги даврда замонавий техника ва технологияларнинг ҳаётга кириб келиши инсон фаолиятида, ижтимоий онгида катта ўзгаришлар бўлишини тақозо этмоқда. Зеро, олам тўғрисида ва инсоннинг ҳаётда тутган ўрни тўғрисидаги тасаввурлари ўзгармоқда, тафаккури ва оламини тушинишнинг янги усуллари шаклланмоқда, маънавий-амалий ўзлаштиришнинг янги воситалари ва усулларига ўтиш юз бермоқда.

Таълимда ижодий изланишлар ҳақиқий илмий назарияга, жамиятнинг ривожланиш қонуниятларига, ўқитишнинг назарий асослари, шахс ривожланишини ҳаракатга келтирувчи кучлари ва унинг шакллантириш шароитлари тўғрисидаги билимларнинг кенг тизимига таянган ҳолдагина муваффақият қозонади.

Инсон ҳаёти шароитларини ўзгартирувчи ва инсонни ўзини ҳам ўзгартирувчи фаолият ҳозирги замонда таълимнинг умумий асосидир. Инсон фаолияти жамият тараққиётининг ҳар бир тарихий даврида турли хил кўринишлар, фаолиятнинг турли шаклларида фарқланади.

Бироқ ички муносабатлар, улар ўртасидаги алоқалар доимий ва умумий бўлиб қолаверади. Улар фаолият тизимини ҳосил қилувчи асослардир.

Маълумки, инсон ўз ғоя, фикр, қарашларини фақат фаолият давомида амалда қўллайди ва қайта яратади.

Фаолият - атроф оламга нисбатан инсоннинг ўзига хос фаол муносабатидир. Чунки инсоннинг ҳаётда намоён бўлишининг муҳим шакли унинг воқеа - ҳодисаларга бўлган фаол иштирокидир. Ҳар қандай фаолиятда ҳаётий тажриба тўпланади, инсонда ўз атрофини ўраб олган борликни билиш жараёни кечади, маълум билимлар эгаллаб олинади, малака ва кўникмалар ҳосил бўлади, натижада инсон фаолияти ривожланади.

Шахс ривожланишига ирсият, муҳит, тарбиянинг таъсири билан бирга унга фаолиятнинг таъсири ҳам ўта муҳимдир.

“Жамият билан доимий муносабатни ушлаб турувчи, ўз-ўзини англаб, ҳар бир ҳаракатини мувофиқлаштирувчи шахсга хос бўлган энг муҳим ва умумий хусусият – бу унинг фаоллигидир. Фаоллик – (лотинча “aktus”)- ҳаракат, “aktivus” –фаол сўзларидан келиб

чикқан тушунча) шахснинг ҳаётдаги барча ҳатти-ҳаракатларини намоён этишини тушунтирувчи категориядир”,- деб таъкидлайди ўзбек олимаси В. М. Каримова. Шунинг учун ҳам психологияда шахс, унинг онги ва ўз-ўзини англаши муаммолари унинг фаоллиги, у ёки бу фаолият турларида иштироки ва уни уддалашга алоқадор сифатлари орқали баён этилади.

«Ижодий фаолият»,-деб таъкидлайди А. М. Матюшкин. – билиш жараёнлари билан боғлиқ бўлган тизимдир ».

Бир қатор психолог олимлар - В. С. Юркевич, Е. Л. Яковлевалар:«Ижодий фаолият –инсон фаоллигини мужассамлаштирувчи ҳаракатлар жараёнидир. Ўқувчи шахси айнан турли фаолликлар жараёнида шаклланади»,-деб ҳисоблайдилар.

А. Н. Леонтьев фикрича, фаолиятнинг асосий психологик назарияси ва таълимга фаолиятли ёндашув қуйидаги ғоялар ва тамойилларни ўзида қамраб олади:

1. Фаолиятга методологик асос бир томондан объектив дунё, иккинчи томондан мияга руҳиятнинг таъсири натижасида вужудга келади .
2. Руҳий таъсирнинг фаоллик касб этиши – бу субъектнинг эҳтиёжи асосида амалга ошади.
3. Моддий дунёда субъектни фаолиятга йўналтириш, фаолиятнинг ўзи ҳам ижтимоий муносабатларда таркиб топади.
4. Инсон фаолияти руҳиятининг ижтимоий тарихий табиатига боғлиқ бўлиб, бу жараён ижтимоий ҳаётнинг ўзида амалга ошади.
5. Инсонфаолиятидаруҳиятичкифаолиятсифатиданамоёнбўлади.

Барча таҳлилларни умумлаштириб, қуйидаги фикрга келинди: фаолият – инсон онги ва тафаккури билан бошқариладиган, ўқувчи шахсининг эҳтиёжларидан келиб чиқадиган, ҳамда эгалланган билимларни татбиқ этиш, ўзгартириш ва такомиллаштиришга қаратилган ўзига хос фаоллик шаклидир.

Фаолият жараёнида инсон шахсининг ҳар томонлама яхлит ривожланиши, атроф- оламга муносабати шаклланади. Инсон фаолияти мақсадга мувофиқ амалга ошиши учун уни тўғри ташкил этиш ва тўғри йўналтириш лозим. Лекин кўп ҳолларда шахснинг ривожланиши имкониятларидан фойдаланилмайди, тарбияланувчилар кўпинча ижтимоий меҳнат, билиш фаолиятини фаол ташкил эта олмайдилар, ҳаётда суст ҳаракат қиладилар.

Ўқувчилар фаолиятининг асосий турларига ўйин, ўқиш, меҳнатни киритган ҳолда унинг асосий йўналишларини билиш, ижтимоий, спорт, бадий, техник, ҳунармандчилик, эмоционал фаолиятларига ажратиш мумкин.

Фаолият фаол ва пассив бўлади, фақат фаол фаолият инсоннинг барча имкониятларини руёбга чиқаришга ёрдам беради. Бундай фаолият инсонда қониқиш ҳосил қилади, инсон куч -қувватга тўлади.

Меҳнатда фаоллик шахснинг маънавий-ахлоқий шаклланишга ундайди, уни янада муваққиятли меҳнат қилишга йўллайди. Ривожланаётган шахсни доимий фаолликка анча мураккаб ва қийин кечади. Зеро, ўқувчининг турли ёшда унинг фаолияти ўзгариб туради. Шунинг учун бу борада мактабдаги оммавий тадбирлар билан бирга ҳар бир ўқувчининг индивидуал ва ёш хусусиятларини ҳисобга оладиган ишлар амалга оширилиши мақсадга мувофиқ.

Хуллас, шахс фаоллиги унинг ривожланишида восита эмас, балки унинг натижаси ҳамдир. “Таълим-тарбия шу вақтда мақсадга эришадики, қачон у ўзига ҳам бошқалари

хам кувонч келтира оладиган ижтимоий, фаол, ташаббускор, ижодкор шахсни шакллантира олса. Ана шунда шахс фаолият жараёнида унинг барча потенциал имкониятлари рўёбга чиқади”. Фаолиятга файласуфлар субъектининг объект билан ўзаро харакати жараёнидаги вазифасини характерлайдиган тушунча сифатида таърифлайдилар.

Адабиётлар

1. Ҳамроев А.Р. Бошланғич синф она тили таълимини ижодий ташкил этиш. Пед.фанл.номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Тошкен, 2005. 151 б
2. Қосимова К. ва б. Бошланғич синфларда она тили ўқитиш методикаси. –Т.: “Ўқитувчи”, 2009. -215 б.
3. Ходжаев Б.Х. Умумтаълиммактабиўқувчиларида тарихий тафаккурни модернизациялашган дидактик таъминот воситасида ривожлантириш: Педагогика фанлари доктори. ... дисс. - Т., 2016. - 312 б.
4. Y.U.Nurova. Ethnic Expressions of Uzbek folk names. Asian Journal of Multidimensional Research(AJMR)ISSN: 2278-4853 Impact Factor: SJIF 2020 = 6.882Vol 9, Issue 5, May, 2020 SplIssue.DOI NUMBER: 10.5958/2278-4853.2020.000173.1 – В.316-320.
5. Y.U.Nurova.The Relationship of Ethnology and Ethnography. Central Asian Journal of literature, philosophy and culture. Volume: 02 Issue: 10 | October 2021.
6. Y.U.Nurova. Homonymy of ethnonyms in uzbek folk parems. European Scholar Journal (ESJ) Available Online at: <https://www.scholarzest.com> Vol. 2 No. 4, April 2021, ISSN: 2660-5562.
7. Y.U.Nurova. Theoretical study of ethnolinguistics in world linguisti. EUROPEAN JOURNAL OF LIFE SAFETY AND STABILITY (EJLSS) ISSN 2660-9630 www.ejlss.indexedresearch.org Volume 15, 2022
8. Scientific and Theoretical Foundations of an Integrative Approach to the Formation of Literary Concepts in Primary School Students AY Pulatova - Middle European Scientific Bulletin, 2021. 8
9. Psychological Characteristics of Speech Cultivation by Working on the Text in Primary School Reading LessonsY Asadovna - Annals of the Romanian Society for Cell Biology, 202.437-446.
10. Psychological characteristics of speech cultivation by working on the text in primary school reading lessonsY Pulatova - Pedagogikmahorat, 2021. 101
11. Principles of Integration of Primary School Mother Tongue and Learning Classes Y Pulotova - International Journal of Culture and Modernity, 2022. 11.185-191
12. Methods of working on the text in the integration of primary school reading lessons PY Asadovna - Middle European Scientific Bulletin, 2021. 11
13. An integrative approach in speech development by working on m atn in reading lessons PY Asadovna - Middle European Scientific Bulletin, 2021. 11
14. Пўлотова Ю.А.Онатиливаўқишдарслариниинтеграциялашдаахборот-ресурсларданфойдаланиш. // “Pedagogik mahorat” jurnali. Maxsus son. –Buxoro -2019. – В. 69-71.
15. Пўлотова Ю.А. Компетенциявий ёндашув асосида ўқиш дарсларини ташкил этиш методикаси. // “Pedagogik mahorat” jurnali. 1-son. –Buxoro -2019. – В. 117-127